

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Assertionvm Theologicarvm Sfortiae Pallavicini Sacrae Theologiae Professoris in Collegio Romano Societatis Iesv. Libri Qvinque

Pallavicino, Sforza

Romæ, 1649

Cap. 5. De Voluntario, & inuoluntario in genere, & quomodò à conscientia
& metu causentur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38987

ferri vltimò, si ita natura humana esset eleuata ad finem supernaturalem vt vnus homo deberet beari, cæteri omnes dānari, adhuc optandam fore cōditionem humanam cum hac incertitudine; Quæ cōclusio longiore, exigeret, explicationem.

CAPVT V.

De Voluntario, & inuoluntario in genere, & quomodo à concupiscentiā & metu causentur.

47 **V**oluntarium definitur ab Aristotele: cuius principium est in ipso agente cognoscente singula, in quibus est actus. Hæc definitio non

nō est definitio nominis, sed rei, proinde non est clarior definito. Omnes enim experimur volitiones nostras, quæ maximè voluntariæ sunt, & à quibus obiecta pendentia dicuntur, *voluntaria*. Explicat tamen hæc definitio prædicata primaria ipsius volitionis. Hæc quippè sunt duo: Alterum est, vt eius principium sit in nobis, adeòq; per eas agamus, non agamur. Et hoc, licèt videatur commune omnibus operationibus vitalibus, quæ omnes scilicet neq; determinantur à causa productiua operantis, neq; ab alio extrinseco agente. tamē vt aduertit S. Thomas, conuenit id aliquo modo speciali operationibus pendentibus à volūte. Principium enim alicuius effectus

ctus

ctus magis propriè dicitur illud,
quod intendit finem, ad quem
ordinatur ille effectus. Et ideò
minus propriè dicuntur princi-
pia ædificij, Manuales, quàm
Architectus, quoniam illi ope-
rantur propter finem intentū
ab Architecto. Atquì cæteræ
operationes vitales non præ-
scribunt sibi finem, sed subser-
uiunt fini intento ab auctore
naturæ: solæ autem volitiones
& actiones ab his pendent
tendunt in finem intentum ab
operante. Alterum prædica-
tum est, vt cognoscantur singu-
la, in quibus est actus. Quam-
uis enim effectus aliquis de-
pendeat à volitione, atq; adeò
eius principiū sit in ipso agen-
te; non tamen dicitur volunta-
rius nisi secundum illa prædi-
cata,

cata, quæ fuerunt præcognita.

48 Perfectissimam rationem voluntarij habet voluntarium necessarium si necessitas proveniat ex perfectione cognitionis, vt in amore Beatorum, ac Dei, erga ipsum Deum: Nam hoc voluntarium est maximè spontaneum, & iucundum, & nihil inuoluntarij admiscet sicut admiscet voluntarium liberum creatum, in quo acceptamus aliquid malum, quod nolumus, propter connexionem nobis inuoluntariã illius mali cum bono, quod volumus. Neque minuitur ratio voluntarij in voluntario necessario, eò quòd eius principium sit obiectum extrinsecum determinans voluntatem per cognitionem.

ad

ad operandum. Nam præterquam quòd hoc non verificatur in voluntario necessario increato, non est de ratione voluntarij excludere quodcūq; principium extrinsecum, imò ei conuenit moueri à fine, quod est aliquid extrinsecum, & absens. Illud ergo solum extrinsecum pugnat cum voluntario, quod mouet alio modo, quàm efficiendo in nobis inclinationē intrinsecam. Cæterùm quòd maior est bonitas obiecti, & cognitio illius, ac proinde, quòd minorem indifferentiam relinquit in voluntate, eò magis voluntarius est amor eiusdem.

49 Duo sunt, quæ videntur minuere rationem voluntarij in illis operationibus, quæ à voluntate pendent: Alterum est passio

fio

fio appetitus sensiriui, efficiens
 vt operatio proueniat minùs
 ab intrinseco, quamuis enim
 appetitus ille sit intrinsecus o-
 peranti, tamen est alia poten-
 tia ab illà, quæ est domina no-
 strarum operationum, & quæ
 vocatur, *voluntas*, quæque est
 supremus appetitus positus à
 naturà in indiuiduo rationali,
 cui ille alius appetitus deberet
 cedere, & obedire.

50 Alterum est, aliqua igno-
 rantia, efficiens, vt operatio sit
 minùs ex cognitione. Et quidè
 passiones aliæ sunt erga malum
 imminens, aliæ erga volupta-
 tem propositam. Illæ dicuntur
metus, hæ, *concupiscentiæ*. Neu-
 tra ex his passionibus minuit
 voluntarium formaliter, hoc est
 neutra efficit, vt operemur mi-
 nus

nus

nus voluntariè id, quod aliò qui
operaremur: imò in hoc sensu
utraque voluntarium auget:
efficit enim, vt voluntas velit
id, quod aliàs nollet. Minuunt
tamen voluntarium quodam-
modò materialiter, hoc est, ea,
quæ volumus dependenter ab
ipsis, sunt minus voluntaria,
quàm ea quæ volumus passio-
ne vacui.

51 Et quidem concupiscen-
tia minuit voluntarium, qua-
tenus rapit voluntatem modo
illi indebito, quippe quæ vo-
luntas à solà cognitione obiecti
deberet trahi secundùm suam
intrinsecam inclinationē, quo-
circa nō eàtenus concupiscen-
tia minuit voluntarium, qua-
tenus efficit cognitionem ve-
hementē boni, à qua voluntas
al-

alliciatur, sed quatenus præter
 motionem illam mediata, quã
 facit per cognitionem, trahit
 etiam immediatè per se ipsã ad
 obiectum delectabile, adeòque
 reddit illam operationem mi-
 nùs ab intrinseco quàm si fieret
 sine illicio Concupiscentiæ.

52 Inuoluntarium verò cõ-
 cupiscentia non causat, quia
 non causat actionem repugnã-
 tem vlli voluntati, quam ope-
 rans habeat: Potest tamen eue-
 nire, vt concupiscentia cause
 inuoluntarium quodammodò
 per metum; nam præsentia ob-
 iecti delectabilis mouet ali-
 quando in appetitu sensitiuo
 cõcupiscẽtiam adeò vehemen-
 ter, vt nõ possit operãs carere il-
 lo sine dolore, sicut notat Aristo-
 teles 3. eth. c. 11. ex metu autẽ
 eius-

eiusmodi doloris operari, est operari quodammodo inuoluntariè, vt cōstabit ex ijs, quę mox explicabimus de metu.

53 Metus causat inuoluntarium non simpliciter, sed secundum quid. Quęcunque enim volumus, magis volumus, quā nolumus, adeoque sunt magis voluntaria, quā inuoluntaria: Et si alicubi apud Aristotelem, contrarium dicitur, sensus est, rem, quam ex metu volumus, non esse nobis voluntariam secundum se, & præscindendo à circumstantijs maioris mali imminētis. Item aliquando, *simpliciter*, accipitur, prout opponitur, *mixto*, & non, prout opponitur, *proprio*, In quo primo sensu quę fiunt ex metu, non fiunt voluntaria simpliciter, quia habent

bent

bent mixtionem inuoluntarij. Cæterum quis neget, obseruantiam præceptorū ex metu gehennæ, aut adulterium ex metu mortis commissum esse voluntaria simpliciter, quandoquidem habent & meritum, & demeritum?

54 Metus non solum minuit rationem voluntarij, sed etiam, vt dixi, immiscet in actu aliquid inuoluntarij. Facit enim vt operatio fiat aduersus aliam inclinationem intrinsecā voluntatis Ex.g. qui ex metu naufragij proijcit merces in mare, habet intrinsecam inclinationem voluntatis ad retinendas merces, adeòq; auersatur projectionem; sed quoniam habet maiorem inclinationem intrinsecā ad retinendam vitam, & videt

pre-

cur projectionem mercium esse
utilem ad hunc finem ; ideò
merces proijcit contra illam
priorem inclinationem . Metus
ergo non solum causat inuolũ-
tarium, quatenus passio imme-
diatè rapiens voluntatem, vt di-
xi de concupiscentià, sed qua-
tenus excitans cognitionem
mali magni imminentis . Est
enim contra inclinationem vo-
luntatis debere operari propriũ
malũ, & redigi ad eas angustias
vt debeat per suas operationes
non tam promouere propriam
felicitem, quàm concurrere
ad iacturam minoris partis suæ
felicitem nè amittat maiorem.

55 Ex his colligitur primò,
inuoluntarium non causari, nisi
ab eo metu, sine quo actio nõ
fieret . Ex. g. licet quis videat

D mor-

mortem impudentem nisi comedat, adeòq; inter alia motiua comedendi fit etiam metus mortis, tunc tamen metus nō dicitur causare inuoluntarium, quia etiam sine tali metu quis non respueret comedere; nec in comestione delectabili apprehendit aliquod nocuummentum suæ foelicitatis.

§ 6 Imò, etiam si metus sit talis, sine quo actio non fieret; tamen si non displiceat illa necessitas, per quam non possumus vitare aliquod malum sine tali actione. non dicitur metus ille causare inuoluntarium; vt ex. g. si quis ægrotus non possit seruare vitam nisi comedendo carnes die veneris, nō ideò dicitur inuitus agere eas comedendo, nisi sit taliter dispositus, vt auersetur illam comestionem.

innocentem: quia ex tali comestione hie, & nunc non incurrit in aliquod malum, ex cuius odio apprehendat vllum decrementum sue foelicitatis in hac necessitate, sine qua comedendo carnes, incurreret in malum culpæ. Eatenus ergo metus causat inuoluntarium, quatenus causat actionem, quæ in his circūstantijs afferret simpliciter plus mali quam boni; adeòq; plus tristitiæ, quàm iucunditatis; licèt simpliciter eligatur, quia omissio eiusdem actionis maius malum afferret, quàm ipsa. Ex quo constat omne inuoluntarium secundùm quid fundari in aliquo inuoluntario simpliciter: ex.g. in casu posito de metu naufragij, est simpliciter inuoluntarium ipsi

eligeni, redigi ad hanc disiu-
ctiuam necessitatem vel maioris,
vel minoris iacturæ.

57 Colligitur secundò, et
in ijs, quæ fiunt ex concupi-
scentiâ immisceri aliquod ⁱⁿ volu-
tarium improprium, quatenus
aliquando nõ possumus acqui-
rere obiecta iucunda, nisi per
aliquam molestiam; & displicet
illa necessitas. Id tamen
est discrimen inter cõcupiscenti-
am in eo casu, & metũ; quòd
tunc illa molestia, quam ex cõ-
cupiscentia subimus, habet plu-
iucunditatis admixtum ex lu-
cro boni, quod parit: quare il-
la actio magis placet, quàm dis-
plicet, vt potè promotiua no-
stræ foelicitatis. At operatio, que
fit ex metu, affert molestiam nõ
compensatam à voluptate, ac

pro-

proinde magis displicentem ,
quàm placentem ideòq; sim-
pliciter repugnantem , innatæ
inclinacioni , quamuis eligibilem
hïc , & nunc ad vitandum
gravius malum , & magis con-
trarium voluntati ,

58 Colligitur tertio , vt distin-
guamus , an operatio fiat ex cõ-
cupiscentiâ , an ex metu ; ob-
servandum esse vtrùm agatur
de vitandâ iacturâ , an de ac-
quirendo lucro . Cum enim
etiam ipsa negatio mali enu-
meretur ab Aristotele inter bo-
na , etiam ipsa est obiectum cõ-
cupiscentiæ illi agenti , quod antea
premebatur tali malo . Et ex
alia parte cū priuatio boni nu-
meretur inter mala ; hæc ipsa
est obiectum metus possessori
talis boni . Tunc ergo dicimur

ex metu operari, quando sumus constituti in necessitate eligendi decrementum minus felicitatis, si volumus vitare decrementū maius, siue sit negatiuū, siue positiuū: tūc verò dicimur operari ex concupiscentiā, quando agimus ad augendam foelicitatem, seu per bona positiua, seu per negatiua.

59 Sed quoniam metaphisicè loquendo omnes istæ operationes fiunt in ordine ad statum futurum, ac proinde in ordine ad id, quod non habetur antea, ideo, tunc dicimur operari ex concupiscentiā; quando antea non habebamus probabilem spem acquirendi bonū illud seu positiuum, seu negatiuum, sine impendio talis operationis molestæ: contrā, tūc
dici-

dicimur operari ex metu, quādo antea poteramus probabili-ter credere nos potituros eo bo-
no seu positiuo, seu negatiuo
independenter à tali molestà
operatione. Ita si quis posset
per aliquem laborem conserua-
re perpetuam iuuentam, & a-
uertere morbos, & incommo-
da imminentis senectutis, di-
ceretur òperari ex cōcupiscen-
tià, quoniam antea per spem,
non possidebat futuram, caren-
tiam eiusmodi malorū; & ma-
lum futurum, cuius vitationem
desperamus censetur tanquam
præsens, vt benè aduertit S. Th.
p. 2. quæst. 42. art. 2. in corp. ex
alià parte si Filius qui ex coniū-
ctione sanguinis, & ex amore
pollicebatur sibi certissimam
Patris hæreditatem, cogatur

sumere inopinatum aliquem laborem ad obtinendam hereditatem illam, & ne Pater alium heredem instituat, dicitur operari ex metu, nam antea possidebat iustissima spe illam hereditatem immunem a pretio talis laboris.

60 Colligitur quartò, nisi metus sit passio vehemens appetitus sensitiui, quæ plenam libertatē impediatur, ut aliquando contingit, ex Aristotile 3. eth. c. 12. non ideò reddere contractum irritum, aut irritabilem, quia immiscet inuoluntarium in operatione; æquè enim illud inuoluntariū immiscetur si metus intentetur iustè, ac si iniuste; & tamen ^{non} in primò ^{sed} in secundo casu contractus nutat. Ratio ergo desumitur ex iniurià

cu-

cuius natura est, vt iniurians
teneatur reparare omne dam-
num per se ortum ex illà iniu-
riā passo. Ideò contractus ini-
ti ex metu iniusto non sunt ir-
riti de iure naturæ, habent e-
nim sufficiens voluntarium v-
trinque, sed sunt irritabiles si
metum passus velit: hòc enim
ipsò quòd cupiat rescindi con-
tractum, pateretur damnum
ex iniurià alterius si cogeretur
illum seruare. Idq; in foro in-
terno locum habet tam in me-
tu graui, quàm leui, si re ipsà
fuit illatū in talibus circūstan-
tijs, in quibus absque illo con-
tractus non fuisset initus. at in
foro externo metus non præsu-
mitur fuisse causa cōtractus nisi
fuerit cadens in constantem vi-
rum secundum proportionem

rerum personarum, &c. Ideo ex hoc solo metu contractus iniuriantur à iudice externo.

61 Quando tamen contractus eiusmodi est vt si à principio sit validus, nō possit postea irritari, cuiusmodi est matrimonium, aut professio in religione, tunc quidē metu iniuriantur à principio est irritus, ita enim esse fuit necessarium, ne iniuriam passus cogeret illum seruare.

62 Colligitur quinto, cur in capitulo, *cū locum de sponsalibus*, dicatur matrimonium metu contractum esse nullum, quia non habet locum consensus vbi metus, vel coactio intercedit. Loquitur enim Pontifex de consensu non qualicumque, sed vtili ad permanentem obligationem, cuiusmodi nō est consensus

sus

fus, quo emimus id, quod est nostrum, hoc est, quo emimus carentiam illius mali, quæ nobis independenter ab eo consensu debebatur. Et in hoc sensu qui operatur ex metu dicitur operari coactè; cogitur enim omnino contra propriam voluntatem ad illud disiunctum: ac proinde consensus per illam coactionem extortus non potest eum obligare nisi quantum postea voluerit.

63 Et quamuis aliquod involuntarium iniustum inueniatur etiam in matrimonio contracto per dolum, nec tamen matrimonium irritetur, nisi dolum sit in personà, aut in conditione religionis, vel libertatis; disparitas tamen est, quoniam dolum potest contrahens ca-

uere per diligentio-
rem inquisitionem, ideo non est necesse,
ut ei ius succurrat irritatione il-
lius contractus de facto initi,
cuius contractus rescissio est val-
de perturbatiua reip. at metum
quis vitare non potest per vllā
diligentiam; ideo si metu com-
pulsus contrahat, est dignus
præsidio iuris. Et hæc est ratio
cur matrimonium metu leui
initum sit ratum etiam in foro
interno; imputatur enim im-
becillitati contrahentis si tali
metui non restiterit; adeoque
non debent in eius bonum irri-
ti esse illi contractus, quorum
nullitas non est tantum noxia
iniurianti, sed etiam reipublicæ.
Tunc ergo matrimonium est
validum; sed metum inferens
tenetur reparare damna in-
quan-

quantum potest.

64 Colligitur sextò , irritabilem non esse contractum initum ex metu illato non à contrahente , sed à tertio , & non principaliter in bonum contrahentis : & ideo vota Deo nuncupata ad auertendum malum ab homine iniuste intentatum , sunt valida . Imò validi etiam sunt contractus de iure naturæ saltem onerosi & non merè lucratiui (etiamsi illator iniusti metus intendat eos :) dummodo alter contrahens , in cuius bonum intenduntur sit innocens , quis enim dicat si Petrus minitetur necem Sempronio , eà intentione , vt Sempronius emat arma , ab artifice innocente , huiusmodi emptionē de iure naturæ esse irritam , vel

irri-

irritabilem? De merè lucratiuis potest esse peculiaris ratio; nihil enim detrimenti patitur donatarius innocens si donatio rescindi possit eò quòd inita sit per metum à tertio iniustè incussum donatori.

CAPVT VI.

De circumstantijs, & de illarũ ignorantia, quatenus causat inuoluntarium, & irritos reddit contractus.

65 **C**ircumstantiæ aliter accipi videntur ab Aristotele, per ea verba *singula, in quibus est actus*, ac à D. Tho. Aristoteles quidem, ratus, actum non reddi inuoluntarium ex ignorantia axiomatum vniuersalium, vtpotè quæ vnusquisq; non-